

HAFIZ ABDULLAH AJNI-EF. BUŠATLIĆ

I

Hafiz Abdullah Ajni-ef. Bušatlić javlja se u kulturnom životu Muslimana Bosne i Hercegovine krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća. Rođen je u Vlasenici 1871. gdje kao dječak doživljava austrougarsku okupaciju. U tom prijelomnom periodu biva željom svog dajidže Salih-ef. Ćurt Mula-Mustafe, muallima Gazi-Husrevbegovog mekteba u Sarajevu, usmjeren na sticanje vjerskog obrazovanja. To je vrijeme kad skoro da nema intelektualaca novog kova iz muslimanskih masa, jer djecu na višim školama uglavnom školuju pripadnici imućnih porodica, sinovi begova, trgovaca i uleme. Prema podacima koje nalazimo u njegovoj vakufnami i Gajretovoj rubrici „Naši saradnici“, vidi se da i Abdulah Bušatlić potječe iz jedne poznate porodice, koja vodi porijeklo iz Zetske oblasti, a otac mu je kao trgovac doselio u Bosnu.¹⁾ U škole su iz tih slojeva slali djecu iz želje za povećanjem društvenog ugleda ili u vjerske škole iz vjerskih osjećanja. Pretpostavljamo da je upravo iz tih razloga Bušatlić usmjeren na stjecanje vjerskog obrazovanja kojim su Muslimani u izmijenjenim historijskim uvjetima, pogođeni prodorom novih vrijednosti, željeli i dalje očuvati svoj identitet i živjeti u duhu tradicije na kojoj su se stoljećima formirali, a koja im je srcu prirasla. Kao vrlo inteligentan i nadaren učenik obrazovanje počinje stjecati u desetoj godini u Saraj Bosni gdje, između ostalih, uči i pred muderrisom, muftijom i reisu-l-ulemom hadži Omić Mustafe Hilmi-efendijom gramatiku, a pred njegovim sinom logiku i književnost. Prema podacima iz njegove vakufname u to vrijeme počinje učiti i hifz. Medresu završava 1891. kao odličan učenik i upisuje se na Šerijatsku sudačku školu koju uspješno okončava 1896. Budući da je novo vrijeme zahtijevalo i u vjerskim školama osavremenjenu nastavu i makar djelomično uklapanje u sistem novog, evropskog načina školovanja, to pored vjerskih predmeta fikha, usuli-fikha, šerijatskog prava, te pored gramatike, stilistike, osnova osmanske gramatike i drugih, uči i predmete koje su mu predavali tadašnji gimnazijski profesori kao što su

1) Gajret, rubrika „Naši saradnici“, Gajret IX/1925, br. 1, str. 11.

opšta istorija, geografija, matematika, geometrija i srpskohrvatski jezik. Nakon završetka Šerijatsko-sudačke škole 1896. radi kao pripravnik u Šerijatskom sudu u Brčkom a kasnije kao šerijatski sudija u Mostaru i Sanskom Mostu. 1904. prelazi kao sudija u Šerijatski sud u Sarajevu, 1909. u Foču, a 1911, kao šerijatski sudija predaje u Šerijatskoj sudačkoj školi predmete ustrojstvo i djelokrug šerijatskih sudova i istoriju arapske književnosti. 1912. godine radi kao učitelj - ekonom u ekonomskoj službi Šerijatske sudačke škole, 1913. je na sopstvenu želju premješten na službu u Šerijatski sud u Sarajevu, a u isto vrijeme predaje šerijatski postupak u petom razredu Šerijatske sudačke škole istovremeno obavljajući i poslove šerijatskog sudije, 1930, je penzionisan nakon 39 godina službe.²⁾

Oblast kojom se Bušatlić vrlo uspješno i stručno bavio je područje šerijatskog prava. Dok je njegov suvremenik Bašagić na osnovu dobrog poznavanja orijentalnih jezika pisao o književnom stvaralaštvu Muslimana kao i o njihovoj povijesti Bušatlić, služeći se najboljim izvorima islamske pravne znanosti kako na našem i turskom tako i na arapskom jeziku koji je dobro poznao, i služeći se posebno djelima sačinjenim za hanefijske muslimane u Egiptu, te koristeći uz to zakone i uredbe kako Vrhovnog šerijatskog suda za BiH tako i zakone građanskog prava, piše knjige, članke, rasprave, kojim pokušava održati kontinuitet stoljećima praktikovanog načina života muslimana i njihovog mišljenja. Na tragu u to vrijeme u islamskom svijetu vrlo aktivnih reformatora okupljenih oko el-Menara čiji je urednik bio Rešid Rida, učenik Muhammeda Abduh, i on o šerijatskom pravu govori kao o vječnom, nepromjenljivom pravu koje u pojedinostima samo podliježe evoluciji vremena i stoga posjeduje u sebi instituciju „istinbata“ i „idžtihada“. Budući da šerijatsko pravo uređuje cjelokupni društveni život muslimana a njegova su pravila Kur'anom određena, to ga se, kako kaže, muslimani vječno moraju pridržavati. Bušatlić se čak i 1944. godine, uvjeren u neophodnost pridržavanja muslimana propisa utvrđenih šerijatskim pravom, gorljivo zalagao za opstanak šerijatskih sudova „kao spoljnjeg znaka tolerancije islamske vjere“, iako su isti u Turskoj već odavno bili prestali sa radom. To što su se šerijatski sudovi zadržali kod nas sve do kraja drugog svjetskog rata, dok su u mnogim zemljama nastanjenim muslimanima, pa i u Turskoj, bili već poslije prvog svjetskog rata ukinuti, upućuje na činjenicu da su se muslimani, našavši se u specifičnim prilikama, već uveliko osjećali i ponašali kao poseban entitet nastojeći da pronađu sopstveni model življenja, neovisno o zbivanjima u Turskoj, i bez obzira na uticaje i pritiske kojim su bili izloženi. U toku svog rada hafiz Ajni-ef. Bušatlić je bio dugo vremena

---

2) Muhtasar-i terceme-i hal-i vakif, R 6803, 2.

prije rata prisutan i u različitim polemikama o pojedinim pitanjima organizacije vjerskog života muslimana i to pitanjima statusa šerijatskih sudova. Tako npr. 1932. u Novom beharu on odgovara na sve češće napade šerijatskih sudova gdje se njihovo ovjeravanje sadržaja isprava i mjenica predstavljalo kao nezakonito i štetno, pa tvrdi da nije pravo „potcjenjivati jednu državnu instituciju kojoj su po državi povjereni i daleko uspješniji pravni poslovi nego li su to legalizacije isprava“.³⁾ Prema tome, u njegovo vrijeme se još uvijek primjenjivalo šerijatsko pravo u vezi sa ličnim porodičnim statusom muslimana, a u vezi sa pitanjima njihovog nasljeđivanja, te u vezi sa islamskim zadužbinama - vakufom.⁴⁾ U tom kontekstu Bušatlić daje veliki doprinos praktičnoj primjeni šerijatskog prava ostavivši iza sebe djela koja su u njegovo vrijeme rješavala praktične probleme u primjeni šerijatskog sudstva, a koja su nezaobilazna s aspekta izučavanja primjene šerijata u našim krajevima kako u vrijeme austrougarske okupacije tako i u vremenu između dva rata.⁵⁾

Službujući godinama kao šerijatski sudija bio je prisiljen tražiti i proučavati mnoga šerijatska pitanja po fikhskim djelima te je tako godinama bilježio zanimljive mesele. Zaokupljen pitanjima zašto se pisanje na našem jeziku nakon austrougarske okupacije dosta kasno pojavilo, on nastoji muslimanske mase preko maternjeg im jezika upoznati sa šerijatskim propisima, iz porodičnog života, npr. Činjenica je da se šerijatsko pravo primjenjivalo u našim krajevima na službenom osmanskome jeziku te su kadije stoga morali dobro poznavati turski i arapski jezik, kao uostalom i svi učeni ljudi tog vremena. Kad osmanski prestaje biti u upotrebi kao službeni jezik, javlja se iznenada velika praznina u šerijatskoj pravnoj literaturi. Bušatlić je, živeći u tom vremenu, svjestan neodložne potrebe pisanja šerijatskih djela na maternjem jeziku da bi se široke mase upoznale sa šerijatskim propisima, a i da bi se u novim uslovima promijenjenog službenog jezika šerijatski propisi i dalje uspješno praktikovali u svakodnevnom životu. Uz to se zalaže i za poučavanje muslimanske djece vjeri na maternjem, umjesto na arapskom i turskom jeziku, teškim jezicima koji su obuku otežavali, što je bilo takođe u duhu vremena. On uspostavlja odgovarajuću šerijatsko-pravnu terminologiju surađujući sa profesorima sa drugih fakulteta, uglavnom profesorima Sveučilišta u Zagrebu. Na tom polju je dao takav doprinos da se s pravom može smatrati utemeljiteljem šerijatsko-pravne terminologije kod nas, na našem jeziku. Pomagao je mnogim šerijatskim sudijama koji su se bavili tim

---

3) Novi behar, VI/1932-1933, br. 10-11, str. 135-136.

4) V. A. Purivatra, JMO, str. 98.

5) V. F. Karčić, *Šerijatski sudovi u Jugoslaviji 1918-1941*, Sarajevo, v. str. 21. i 23.

poslom u pogledu praktičnih rješenja kad su bili u pitanju formulari iz šerijatske sudske prakse, što je lijepo obradio u knjizi Šerijatski sudski postupak s formularima.⁶⁾ Prateći ideje obnove islamske pravne misli u islamskom svijetu i trudeći se dokazati da su propisi šerijata primjenjivi u svakom vremenu. Bušatlić se, nimalo slučajno, posebno bavi ustanovama porodičnog i nasljednog prava, što je temeljito obradio u djelu „Porodično i nasljedno pravo muslimana.“⁷⁾

II

Bušatlić je živeći u vrijeme raznih prevrata, kriza i previranja, vjerovatno, osjećao da su vrlo teški i krizni dani za Muslimane, te pokušava duhovno pa i materijalno dati doprinos očuvanju njihovog muslimanskog bića, njihovog vjerskog identiteta, koji ih je stoljećima bitno odlikovao, a koji je izložen eroziji modernističkih strujanja koja su nametala sasvim nove vrijednosti. Kao najbolji šerijatski sudac svog vremena znao je dobro kakav značaj imaju institucije islamske zadužbine - vakufi, te uvakupljuje ono što je kao dragocjeno posjedovao, različite islamske knjige iz svoje biblioteke, dajući i time svoj doprinos očuvanju naše islamske vjerske tradicije.⁸⁾ Unatoč tome što se zalagao za upotrebu maternjeg jezika u primjeni šerijatskog prava, tekst njegove vakufname je sačinjen na osmanskome, gdje je, ipak, prevladalo običajno pravo bilježenja vakufnama na turskom. Dio te oporuke nakon uobičajenog, stereotipnog uvoda glasi:

„Dalje navedene različite islamske knjige koje sam sakupio tokom studiranja i obavljanja šerijatskih poslova izdvajam iz svoje imovine i radi postizanja Božijeg zadovoljstva, trajno uvakupljujem te nakon stavljanja pečata predajem na čuvanje Gazi Husrev-begovoj medresi u gradu Saraj-Bosni. Grieh bi pao na onog ko bi, nakon što je čuo, to izmijenio. Allah je onaj koji sve čuje i zna. Allahu pripada čast, Njegovom Poslaniku i Njegovim vjernicima.“

Zabilježeno u mjesecu redžebu, 1355./1926. godine.

Kao što rekosmo, Bušatlić živi u vrijeme opšte dekadencije islamskog svijeta, vrijeme kad je obrazovanje u Osmanskom Carstvu, koje propada, jednostrano, unatoč reformi provedenih nakon Tanzimata, kad se učenje često svodi na formalno učenje vjerskih propisa, i uopšte na učenje napamet, bez istraživanja, eksperimenata ili kritičkog promišljanja. Zapostavljen je svestrani, stvaralački interes za novim saznanjima koja bi vodila razvoju i

---

6) V. A. Bušatlić, *Šerijatsko-sudski postupnik s formularima*, 1927, Sarajevo.

7) V. A. Bušatlić, *Porodično i nasljedno pravo muslimana*, 1926, Sarajevo.

8) V. Vakufnama, R 6803, 2.

napretku.⁹⁾ To je vrijeme kad nova muslimanska inteligencija, izrasla u sudaru već inertnog okoliša vladajućeg konzervatizma s jedne i zahtjeva novog vremena s druge strane, počinje osjećati jak otpor u vidu kompleksa, zaziranja od svega što je vjersko, a što se činilo preživjelim, želeći se što prije uključiti u vidljivi progres kakav je donosio novi duh vremena. Bušatlić se u takvoj klimi, međutim, obrazuje u skladu sa zahtjevima novog vremena nastojeći očuvati stare vrijednosti i drevno opredjeljenje svojih predaka. Čini se da on nije osjećao onu tegobu, ili ju je bar prevladao, koja je zahvatila mnoge naše intelektualce, pisce, umjetnike što ne pripadaju drugačijoj tradiciji od one iz koje su iznikli, žarko želeći da se što prije uklope u evropski civilizacijski stil. Da bi bili suvremeni, prezreli su potisnuli u sebi sjećanje na jedan višestoljetni hod. Bušatlić je bio onakav kakav jeste, bez mučnine i psihološke slabosti što je on, a ne neko drugi, bez želje da se prikazuje drugačijim no što je u kontinuitetu jednog civilizacijskog kretanja izrastao. On je islamsku tradiciju živio i spontano i svjesno, ne razmatrajući je izvana, s visine, onako kako je to nakon povlačenja Osmanlija našim intelektualcima postalo svojstveno, a održalo se sve do danas. Znali su da moraju imati neku svoju tradiciju, a istovremeno su se trudili dokazati kako nisu u njoj, pokušavajući da se postave izvan nje, da je posmatraju spolja, kao nešto prevladano, drugačije od njih... Bušatlić je od onih koji se u svom vremenu dobro snalaze i prisutan je u svim važnijim kulturnim događanjima koja su se odnosila na Muslimane. Jedan je od inicijatora osnivanje muslimanskih kulturno-prosvjetnih institucija. Aktivan je u osnivanju društva „Gajret“. (U rubrici „Naši saradnici“ stoji da se smatra jednim od njegovih prvih osnivača)¹⁰⁾ Od 1903-1907. je bio i blagajnik u gajretskom odboru. Od 1907. kada društvo „Gajret“ pored kulturno-prosvjetnog poprima i nacionalno-politički karakter, ne pojavljuje se više na toj dužnosti, što se može objasniti i njegovim neslaganjem sa posebnom orijentacijom¹¹⁾ nakon dolaska Osmana Đikića u „Gajret“. No u periodu od 1920-1928, je ponovo vrlo aktivan, uvidjevši vjerovatno, da je besmisleno povući se i ne uticati na sudbinu svog naroda i njegovo usmjeravanje, a moglo bi se to objasniti i time što je sa tadašnjim reisu-l-ulemom Čauševićem dobro saradivao, uživajući njegovu podršku i povjerenje. Tako se npr. pojavljuje u Odboru Kongresa muslimanskih intelektualaca prilikom proslave 25-godišnjice „Gajreta“. ¹²⁾ Sa reis-

---

9) To je vrijeme kad se znanje nije raspoznavalo od neznanja, kad su se mnogi sakupljali po medresama i tekijama da bi našli utočište i napunili stomake, a ne da bi se istinski bavili saznanjem, kad se mahom učilo napamet, kad su te i takve ograničene medrese dale kadrove čiji se uticaj dugo osjećao, kadrove koji su bili najžešći protivnici školstva Austro-Ugarske koje je organizirala našim krajevima...

10) V. Gajret, rubrika „Naši saradnici“, 1925, br. 1, str. 11.

11) V. I. Kemura, *Uloga Gajreta u društvenom životu muslimana*, str. 56-58.

12) V. isto, str. 168 i 176.

om Čauševićem učestvuje u donošenju stava o islamskom vakufu, njegovoj pravilnoj upotrebi i iskorištenosti, te u pokušaju osavremenjivanja vakufskih institucija u skladu s opštim interesima. Budući da je upotreba vakufa po opštem šerijatskom pravilu po kojem „Volja vakifa ima snagu naloga Zakonodavaca“ (Šurūṭ al-wāqif ka naṣṣ aš-šarī‘i), mogla biti ograničavana shodno interesima vakifa i njegove porodice, pri čemu se gubila njegova socijalna dimenzija u skladu sa zahtjevima vremena. Zalaže se, takođe, za usmjerenje „Gajretovog“ djelovanja u stvaranju obrazovnog vjerskog kadra i davanju stipendija za Kairo.

III

Javljujući se kao redovni suradnik lista Gajret uz teme iz svoje stručne oblasti obrađuje i druge teme religioznog karaktera kao što su npr. članci „K rješenju našeg kalendarskog pitanja“. „Pitanje iskorišćavanja starih groblja“. „Kome treba sadaku davati“, „Odgoj hodžinskog podmlatka“¹³⁾ itd., gdje iznosi takva shvatanja u kojima prepoznajemo duh reformatorskih ideja koje su mu očito bile dostupne na osnovu uvida u neka relevantna djela tog vremena. Potom razmatra pokušaje suvremenog tumačenja Kur’ana u skladu sa najnovijim kulturnim razvojem čovječanstva.¹⁴⁾ U okviru Gajretove biblioteke izlazi i svezak hafiza Ajni Bušatlića Pet islamskih obavezanih dužnosti,¹⁵⁾ kao izdanje praktične namjene za široke muslimanske slojeve.

Prema tome, u jednom časopisu književno-političkog karaktera, uz tekstove Muradbegovića, Kikića, Bašagića npr., bilo je mjesta i za njegove članke i rasprave, što znači da su svojevremeno u takvoj vrsti časopisa bila uvažavana i pitanja vezana za uređenje života muslimana na vjerskim osnovama. Tu se pojavljuju tekstovi koji razmatraju pitanja islamskog braka - nikāḥ, uslova za sklapanje braka - šurūṭ an-nikāḥ, čin sklapanja islamskog braka, te opremu pri udaji - ġihāz; pitanje vlasti muža nad ženom, kao i prava i dužnosti bračnih drugova, te bračne rasprave i parnice, puštanje žene i razvjenčanje, razvrgnuće bračne veze, pitanje ženine naknade - mahr, očekivanje - ‘iddat, uzdržavanje žene - nafaqa, provjeravanje bračnih drugova - irtidād i slična pitanja.¹⁶⁾

Uočljivo je da je Bušatlić posebno aktivan u periodu od 1918., kada se angažovao ne samo u časopisu Gajret nego i u Beharu, a javlja se i u El-Hidaji. Naročito je prisutan u Novom beharu gdje vodi polemiku u vezi sa

13) Gajret IX, 1925, str. 68, VIII/1934-1935, str. 92-93; IX/1935-36, str. 21; 297-299; V/1931-32, br. 19, str. 251-53, III/1929-30, br. 2, str. 22-23.

14) Gajret IX, 1925, str. 1-4.

15) A. Bušatlić, Pet islamskih vjerskih obvezatnih dužnosti, 1928.

16) Gajret, 1925, str. 182-83, 268-272, 308-312, 330-333, 358-360, 377-379.

pitanjima prosvjetne, ekonomske i svake druge zaostalosti muslimanskih masa. Svjestan nazadovanja među muslimanima nastoji otkriti razloge njihovog zaostajanja i tako piše brošuru „Pitanje muslimanskog napretka u BiH“, gdje optužuje ulemu, neobrazovanu i nespremnu da se snađe u novim uvjetima i odgaja vjernike u pravom islamskom duhu, te optužuje muslimansku inteligenciju obrazovanu na Zapadu, odrođenu od svog naroda, okrenutu sopstvenim interesima i probitku, koja svojim ponašanjem nije zasluživala da bude uzor narodu prepuštenom sebi i svom neznanju.¹⁷⁾ Bušatlić se, ponesen željom da nešto učini, usuđuje iznijeti „Program budućeg rada“ gdje jedna od tačaka glasi: „Rad na nacionaliziranju našeg svijeta kao autohtonog elementa u ovim zemljama, u pravcu njegova privođenja u kolo civiliziranog svijeta požrtvovanog za svoje dobro i napredak u svojoj nacionalnoj otadžbini, također ne zaboravimo.“

No, niti jedan Bušatlić, niti jedan alim tog vremena u islamskom svijetu doista nije mogao ništa drugo osim da opiše konzervativizmom i nazadovanjem zahvaćen islamski svijet pa i naše muslimane. Mnogi su bili svjesni postojeće situacije, ali su bili bez sposobnosti i mogućnosti da utiču bitnije na tok događaja. Tražiti uzroke za postojeće stanje i davati rješenja još se nije moglo u situaciji kad se voljom Svemogućeg nisu stekli historijski uslovi izmjene postojećeg stanja. Otpori muslimanskih masa prodiranju novih vrijednosti jedan su od razloga tadašnje muslimanske introvertiranosti, povlačenja pred tuđom kulturom, nesnalaženja u novim uvjetima. Pitamo se da li je Bušatlić, na dolje citiran način optužujući hodže za nesposobnost u novim prilikama, iole bio svjestan i svoje sopstvene nemoći? „Ko je uljuljkivao narod u njegovoj letargiji i pričao mu štokakve mitološke priče, te ga liječio i liječi sa zapisima i čarolijama. Ko su bili ti vaspitatelji naroda, osim hodža koji se nijesu nikad umjeli snaći u promjenama vremena, niti se njima prilagoditi.“¹⁸⁾

Bušatlić se gorljivo zalagao za prosvjećivanje muslimanskih masa za njihovo aktivno uključivanje u suvremene tokove života usljed čega su ga neki njegovi suvremenici, vjerski alimi (Karabeg, Čokić npr.) osuđivali za modernizam, za atak na vjerske principe, za rušenje ukorijenjenog tradicionalnog mišljenja. Međutim, veliki broj njegovih članaka namijenjen vjerskom obrazovanju širokih narodnih masa dokaz je njegovog pokušaja da ukaže na potrebu neophodne ravnoteže u sticanju kako vjerskog tako i opšteg obrazovanja u skladu sa zahtjevima vremena. Čini se da je on osjećao značaj te poremećene ravnoteže za Muslimane. Oslanjanje samo na hodžin-

17) A. Bušatlić, *Pitanje muslimanskog napretka u BiH*, Sarajevo, 1928.

18) A. Bušatlić, isto, str. 13.

sko kazivanje stvaralo je ljude moralne i spremne da obavljaju vjerske propise, ali nesposobne da se uključe u aktivna zbivanja i na njih utiču. Dok je, s druge strane, prihvatanje samo svjetovnog obrazovanja stvaralo književnike, umjetnike, naučnike otuđene od svojih korijena, od sopstvene tradicije. Rijetki su bili u to vrijeme svjesni te izgubljene ravnoteže, kao što je bio Bušatlić. Njegova brošura u kojoj se podržavajući reisa Čauševića zalaže za otkrivanje lica žene (ali samo lica!) i njenu aktivnu ulogu u ostvarivanju progressa Muslimana bila je povod izuzetno živim polemikama u kojim je Bušatlić vrlo aktivno učestvovao napisavši niz članaka na tu temu u Novom beharu.¹⁹⁾ U skladu sa onom tradicijom o kojoj danas saznajemo preko Albanija (Hicab) npr. govori o potrebi da se vjernicima kratko i jasno obrazlože oni propisi koji su obavezni, te da se vjernici dodatno ne opterećuju onim „propisima“ izniklim iz neke običajnosti. Insistiranje na nekoj običajnosti a ne na obaveznom šerijatskom propisu, što predstavlja dodatno opterećenje vjernika, može uroditi suprotnim efektom - što se doista vrlo brzo i dogodilo. U tom smislu u jednom od članaka u Novom beharu kaže: „Božje i nepatvorene Pejgamberove riječi više govore o dunjaluku i društvenom načinu života, dapače o afaku i eflaku, te o tefekuru i basiretu nego li o vjerskim obredima, pa da li su naše hodže prema tomu i svoja predavanja udešavali, ili su obratno i pomalo naopako u tom radili.“

I da završimo jednom napomenom:

Ljudi poput Bušatlića se samo usput spominju tu i tamo. U djelu M. Rizvića *Književni život BiH Muslimana između dva rata* se vrlo opširno govori o Bušatlićevim suvremenici Muradbegoviću, Bašagiću, Kikiću i drugim što je svakako, posljedica književno-estetskih kriterija izniklih u razmjerama nove, svjetske, zapadne civilizacije iz svijesti da je književno-poetsko-likovno izražavanje istinski stvaralačko a time i privilegovano, a Bušatlićevo marginalno.

Knjige i brošure:

1. Porodično i nasljedno pravo muslimana, Sarajevo, 1926.
2. Šerijatsko-sudski postupak s formularima, Sarajevo 1927.
3. Šerijatsko-sudski postupak u porodičnim nasljednim i vakufskim stvarima muslimana (rukopis u biblioteci VIS u Sarajevu).
4. Pitanje muslimanskog napretka u BiH, Sarajevo, 1928.²⁰⁾

19) Novi behar, str. 15-16, br. 3; str. 37-38, br. 4; str. 57-58, br. 5, str. 69-70.

20) 1944. Bušatlić kaže da je na putu da izda *Vakufsko pravo*. Knjiga je vjerovatno ostala u rukopi-

Rasprave i članci:

1. „Nešto o nadležnosti za sklapanje mješovitih brakova po muslimanskih lica“, Arhiv, br. 6/1923 (knj. V/XXII).
2. „Da li je dosta 20 godina ili je potrebno 21 godina života za proglaš punoljetnosti“, Arhiv, br. 1/1925 (knj. XI/XXVIII) 60-64.
3. „Muslimanski mješoviti brak“, Gajret X, br. 1, Glasnik kulturno prosvjetnog društva Gajret, 1926, 9-11. „U pravno nevaljanom braku rođena djeca nasljeđuju svog oca, a njegova žena (njihova majka) ne nasljeđuje ga“. Arhiv, br. 1-2/1926, (Knj. XIII/XXX), 129-131.
4. Sporovi o srodstvu u nasljedstvu po šerijatsko sudskom postupku“, Arhiv, br. 5/1927. (knj. XV/XXXII), 416-419.
5. „Pravni položaj supruge u bračnom, imovinskom i nasljednom pravu“, Spomenica za III Glavnu skupštinu. Zagreb 1927, 194-198.
6. „Šerijatski sudovi“, Gajret, IX 1928, 154-157.
7. „Nadležnost šerijatskih sudova u BiH u vakufskim pravnim poslovima“, Mjesečnik, br. 4, 1929, 169-173.
8. „Novi krivični zakonik i višeženstvo“, Gajret XI, 1930, 3-4.
9. „Pitanje kažnjivosti ili nekažnjivosti u sklapanju braka“, Gajret XI, 1930, 268.
10. „Razvod braka u slučaju muževe neimaštine, siromaštva i nesposobnosti za uzdržavanje svoje žene“, Gajret XI, 1930, 38-39.
11. „Nadležnost sreskih šerijatskih sudova na području Vrhovnog suda u Sarajevu za ovjeravanje potpisa Muslimana na ispravama“, Pravosuđe, br. 9/1932, 527-528.
12. „Iz šerijatsko-sudske prakse - Sudska nadležnost u izvjesnim vakufskim sporovima“, Glasnik VIS, br. 1/1934, 20-27.
13. „O šerijatu“, Novi behar, 1/1927., 1928., br. 2, str. 1-2.
14. „Nova ustanova matičara kod muslimana“, Novi behar III, 1929-1930, br. 7, str. 106-108.
15. „Jedno pogrešno shvaćanje i nepravilno knjiženje Evladijet vaku-fa“ u BiH, Novi behar V/1931-1932, br. 13-14, str. 201-202, br. 15, str. 215-217.
16. „Ovjerovljavanje potpisa i isprava“, Novi behar VI/1932-1933, str. 135-136, br. 10-11.
17. „O islamskom braku“, Novi behar VI/1932-1933, br. 19, 20, str. 265.

18. „O mehru u islamskom braku“, Novi behar VII/1933-1934, br. 8-9-10, str. 125-126.
19. „Neki šerijatsko-pravni propisi iz bračnog i porodičnog života muslimana“, Novi behar VI/1944, br. 4, str. 27-28; br. 3, str. 42-43; br. 5, str. 76-77.
20. „Neki šerijatsko-pravni propisi iz bračnog i porodičnog života muslimana“, Novi behar XVI/1944, br. 2, str. 27-28; br. 3, str. 42-43; br. 5, str. 76-77.
21. „Muslimansko bračno pravo“, Gajret IX, 1925, str. 182, 268, 308, 330, 358, 377.
22. „Tumači Kur'ana“, Gajret IX, 1925, str. 1.
23. „Ne klonimo duhom“, Gajret IX, 1925, str. 24.
24. „Hadisi i muhadisi“, Gajret IX, 1925, str. 68.
25. „O tesetturu i hidžabu kod muslimanki osvrt na brošuru Čokića i Karabega kao potkrepa tvrdnji iznesenih u mojoj brošuri“, Novi behar, II/1928-1929, br. 3, str. 15-16; br. 4, str. 37-38; br. 5, str. 57-58; br. 6, str. 69-70; br. 7, str. 88, str. 104.
26. „Kome treba sadaku davati?“ (Jedno aktuelno pitanje), Novi behar, III/1929-1930, br. 2, str. 22-23.
27. „Post s vjerskog i zdravstvenog gledišta“ (Prijevod s turskog), Novi behar IV/1930-1931, br. 18, 19, str. 365-367.
28. „Odgoj hodžinskog podmlatka“, Novi behar V/1931-1932, br. 19, str. 251-253.
29. Jedno Safvet-begovo pismo, Novi behar VII, 1933-1934, br. 19-21, str. 311.
30. K rješenju našeg kalendarskog pitanja, Novi behar, VIII/1934-1935, br. 5-7, str. 92-93.
31. Pitanje iskorišćavanja starih grobalja i stvaranja jačih sredstava za vjerski odgoj, Novi behar IX/1935-1936, br. 21, str. 297-299.
32. Nekoliko primjedbi na članak „Nekoje naše književne pojave“, Novi behar, XVI/1944, br. 12-13, str. 202-203.
33. „O pečkom Hasanagi“ (historijska crta), Novi behar, IV/1903-1904, br 7, str. 103-104.
34. „Zabava prijedorske kiraethane“, Novi behar IV/1903-1904, br. 18, str. 286.
35. „Huve-l-hajju-l-ebed“ (povodom smrti M. Handžića), El-Hidaje, VIII/1944-45, br. 2-3, str. 99-100.

36. „Dva najnovija književna izdanja El-Hidaje“, VIII/1944-45, br. 4-5, str. 171-174.
37. „Povodom nastupajućeg Ramazan-i šerifa“, Gajret, 1931, br. 2, str. 34.
38. „O mnogoženstvu i razvodu braka kod muslimana“, Gajret, VIII/1924, br. 1-2.
39. „O Kur'anu“, Gajret, VIII/1924, br. 1-2, 259.
40. „Pitanje halife“, Gajret, VIII/1924, br. 1-2, str. 291.
41. „Mirza Safvet i pojava Behara“, Gajret, X/1926, br. 1, str. 141.

HAFIZ ABDULLAH AJNI EF. BUŠATLIĆ

Hafiz Abdullah Ajni ef. Bušatlić appears in the cultural life of the Muslims from Bosnia and Herzegovina at the end of the XIXth century and the beginning of the XXth. He appears not only as a sharia judge and professor in the Sharia Law School, but also as a representative of the Muslims, engaged in all important cultural and political events. He was one of the initiators of the founding of the Muslim educational institutions. He participated in the founding of the journal „Gajret“. He belonged to the Muslim intelligentsia active in showing the Muslims the specific characteristics of their national being stemming from the centuries of living according to Islamic traditions. His contribution to the establishment of the sharia legal terminology is significant, since in the changed historical conditions after the Austro-Hungarian occupation, the official Ottoman language was not used any more. His works „Sharia Court Procedures and Corresponding Forms“ and „Muslim Family Law and Law of Inheritance“ should be mentioned in that context. They were indispensable for the sharia judges of that time, since they gave practical solutions for actual problems.

